

Posvet: Vključenost priseljencev v vzgojno-izobraževalni sistem RS

Delavnica: Medkulturni odnosi in aktivno državljanstvo

Od participacije do medkulturne integracije

dr. Alenka Gril

Pedagoški inštitut

alenka.gril@pei.si

Vaše izkušnje z otroki priseljenci

- Koliko otrok priseljencev imate v razredu?
- Kako se nanje odzivajo slovenski otroci?
- Kako so se priseljenci vključili v razred?

Narodnostna sestava razredov v vzorcu (Gril idr., 2011)

razred	slovenska	neslovenska	multipla
6. razred OŠ ($N=8$) 126 učencev	42,9 – 83,3 % (1raz=100%)	8,3 – 50 % (1raz=0%)	6,3 – 12,5 % (1raz=0%)
Povprečni delež	69,0 %	24,2 %	6,8 %
9. razred OŠ ($N=8$) 120 učencev	33,3 – 90,9 % (1raz=100%)	6 – 50 % (1raz=0%)	2,9 – 16,7 % (1raz=0%)
Povprečni delež	73,0 %	23 %	3,9 %
3. letnik SŠ ($N=27$) 622 dijakov	63,4 – 98,9 % (2r=100%)	2,2 – 36,6 % (4r=0 %)	1,1 – 12 % (5r=0%)
Povprečni delež	87,7 %	9,2 %	3,1 %

Razredi v OŠ so bolj narodnostno raznoliki kot razredi v SŠ ($D > T > G$).

Rojeni v Sloveniji: 96,2 %

Priseljeni (pred/v OŠ): 3,4 %

Rojeni v Sloveniji:

Slovenci - 86,7 %

Neslovenci – 10 %;

multipla narodnost – 3,3 %

Jezik, v katerem govorijo doma:

Samo slovenski jezik: 81,6 %

Tudi drugi jezik: 16,0 %

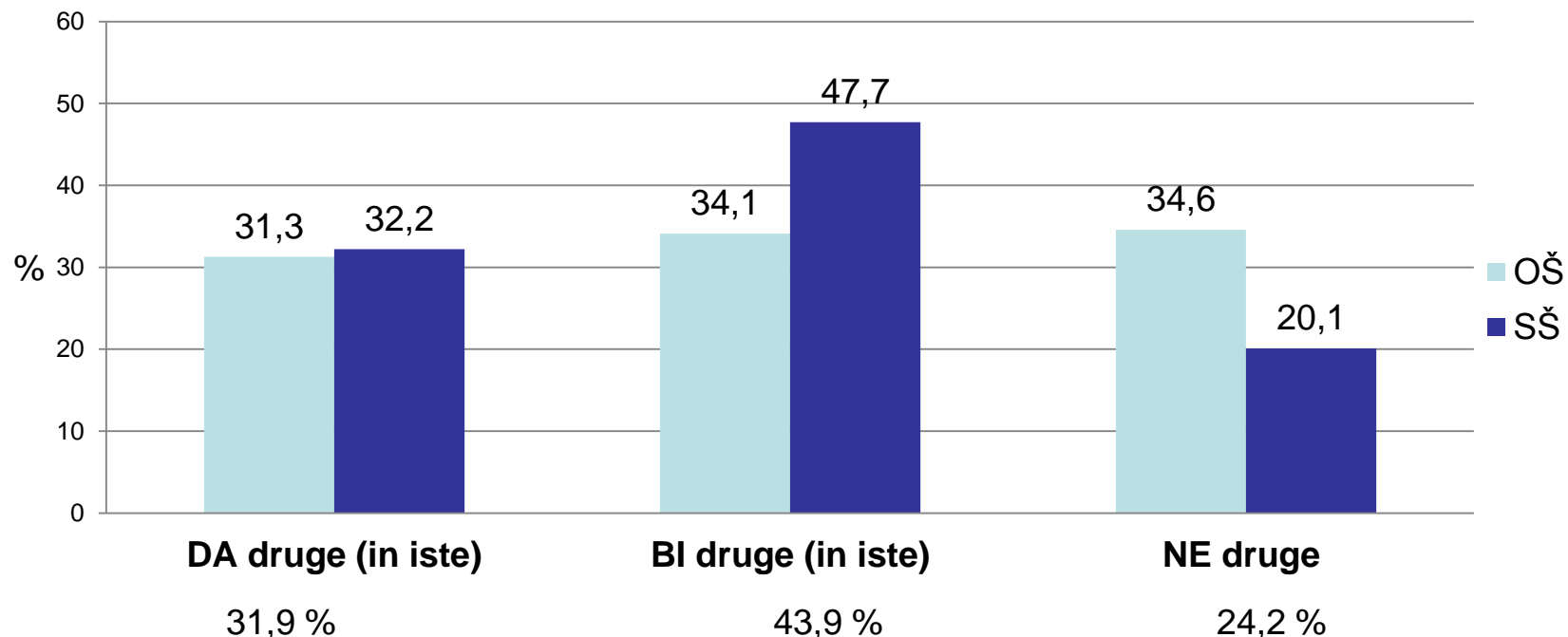
Nikoli v slovenskem jeziku: 2,3 %

Narodnostna stališča v OŠ in SŠ

Mera stališč: **socialna distanca** - druženje z vrstniki iste/druge narodnosti v 4 kontekstih:
prijateljstvo, pri pouku, prosti čas, pomoč

- 3 ktg. odgovorov: DA – NE, a BI želel – NE in ne želim

Druženje z vrstniki glede na narodnost

SŠ: D > T, G

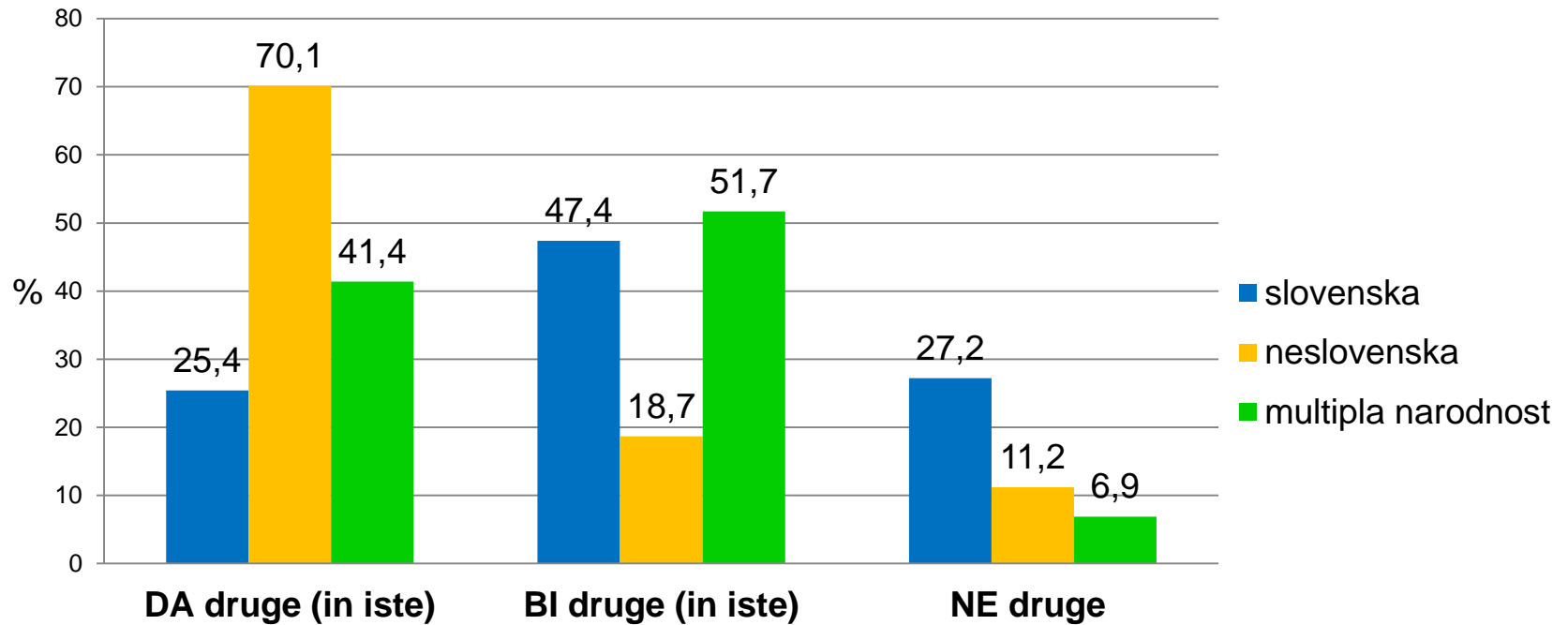
spol:

T > G > D

M > Ž

Narodnostna stališča glede na narodnost mladostnikov

Druženje z vrstniki glede na narodnost med učenci različnih narodnostnih skupin

Konstrukcija etničnih stališč in predsodkov ter diskriminacije

Teorija socialne identitete (Tajfel, 1981)

Teorija socialne kategorizacije (Turner, 1988)

ZAZNAVANJE RAZLIK MED SOCIALNIMI SKUPINAMI

=> IDENTIFIKACIJA S SKUPINO

dimenzije primerjave med skupinami => relevantne glede na kontekst

pozitivna **prepoznavnost skupine** vzpostavi **pozitivno soc. identiteto** ohraniti **pozitivno samospoštovanje**

=> FAVORIZIRANJE LASTNE SKUPINE IN ZAPOSTAVLJANJE DRUGE SKUPINE

Že sama **socialna kategorizacija** je dovolj za stereotipno zaznavanje in medskupinsko razlikovanje –

- je **kognitivni proces**, ki usmerja **zaznave** in **stališča** do skupin, ter **vedenje**, skladno s pripisanimi soc. ID v določenih situacijah
- je osnovni, **normalni, adaptivni proces** skupinskega življenja

Medskupinska stališča in vedenje

Zaznavanje in **presojanje podobnosti in razlik med skupinami** je odvisno od (Turner, 1999):

- Stopnje identifikacije s skupino
(večja ID – bolj stereotipne sodbe)
- Relativnega položaja skupine v določenem kontekstu primerjave
(višji soc. položaj – bolj favorizirajo lastno skupino)
- Dimenzije, po kateri se skupine primerjajo
(pozitivni atributi skupine – večje favoriziranje)
- Posameznikovega položaja v skupini
- Prepustnosti skupinskih meja
- Skupnih predstav o naravi socialne strukture

Medskupinska stališča in vedenje

- **Ogrožena socialna identiteta:**
 - Zmanjšana prepoznavnost ali vrednost skupine
 - Prisilna kategorizacija posameznika v skupino
 - Negotova sprejetost v željeno skupino
- Strategije ohranjanja pozitivne socialne identitete:
 - ⇒ Zaznavanje **večjih razlik** med skupinami
 - ⇒ **Bolj pozitivno vrednotenje lastne skupine** (nižji soc. položaj skup.)
 - ⇒ Zaznavanje **lastne skupine kot bolj homogene**
 - ⇒ **Bolj negativno vrednotijo druge skupine** (celo prezir, sovraštvo)
 - ⇒ Individualna mobilnost (zamenjajo skupino - z višjim položajem)
 - ⇒ Socialna mobilnost (višji položaj skupine - Δ odnosov med skupin.)
 - ⇒ Socialno tekmovanje (Δ odnosov med podrejeno – dominantno sk.)
 - ⇒ Socialna kreativnost (izogibanje neželjeni primerjavi z ustvarjanjem novega primerjalnega konteksta – Δ dimenzije ali objekta)

Razvoj etnične identitete in stališč

Razvoj narodnostne pripadnosti – razvoj treh konceptov (Fishbein, 2002):

- **Zavest** – sposobnost razlikovanja med narodnostnimi skupinami; **(3-5 let)**
- **Identiteta** – subj. občutek pripadnosti narodnostni skupini in pridobivanje vedenjskih vzorcev **(7-10 let)**
- **Preference** – pozitivnejše vrednotenje lastne narodnostne skupine nad drugo **(4+)**

predšolski otroci (3-5 let)

- **poimenovanje** lastne narodnosti;
- **afiliativnost** do svoje skupine
- **stereotipi** o skupinah ljudi različnih narodnosti (tudi **predsodki** do tujcev)

mlajši šolarji (7-10 let)

- narodnostna **identiteta** – sistematične **preference** do lastnega naroda;
- narašča **zaznavanje podobnosti (in razlik) med skupinami** (glede na kulturne prakse, običaje, jedi, jezik, določena vedenja)...manj predsodkov

10 – 14 letni

- zaznavajo socialne **skupine v povezavi s socialnim položajem**
- **preference do lastne** etnične skupine, **segregacija** po narodnosti
- bolj osebne sodbe in **relativnost koncepta tujca**

mladostniki

- na socialno identiteto se vežeta **ponos** in kulturna dediščina

Vaše izkušnje z diskriminacijo priseljencev

- Navedite **en konkreten primer zapostavljanja, zasmehovanja, žaljenja, ali diskriminacije priseljencev**, ki ste ga zaznali v razredu ali na šoli v zadnjem letu.
- Kako ste se kot učitelj/-ica nanj odzvali?
- Kako so se nanj odzvali učenci/dijaki priseljenci in kako slovenski otroci/mladostniki?

Zmanjševanje predsodkov

Z bližnjimi stiki lahko povečamo zaznavanje **PODOBNOSTI MED SKUPINAMI** in zmanjšamo razlike med njimi (Fishbein, 2002) – mehanizmi:

a) Sprejemanje **avtoritete**

(promovira Δ stališč in sankcionira predsodke)

b) Povečevanje **privlačnosti druge skupine**

(vodene interakcije s člani drugih skupin – zaznavanje osebnih kvalit, Δ podobe drugega)

c) Favoriziranje lastne skupine

(sodelovanje => skupna, nadredna skupina)

Zmanjševanje predsodkov v šoli

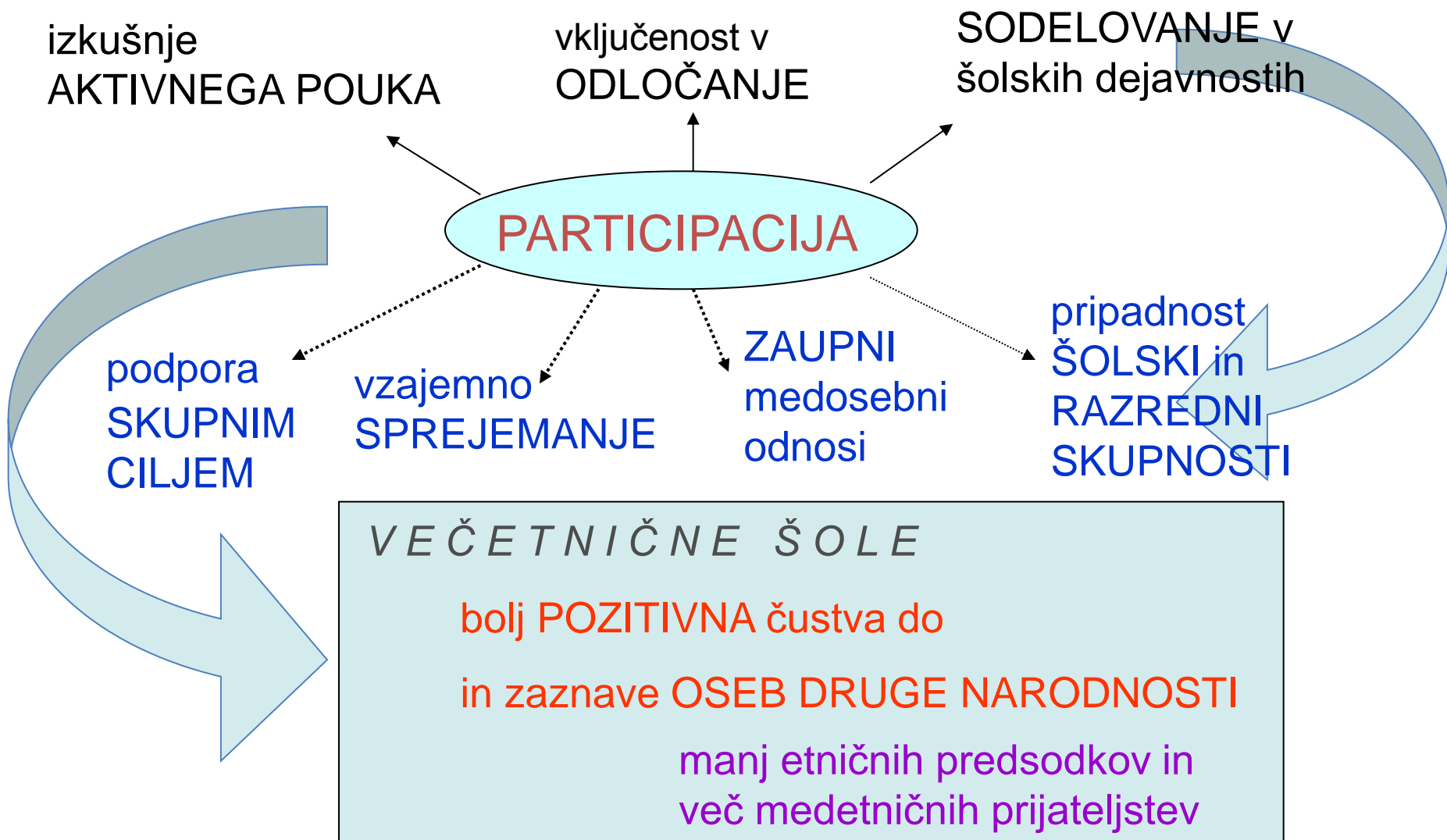
KONTAKTNA TEORIJA (Allport, 1954) – pogoji zmanjšanja predsodkov:

- a) Enak status različnih skupin
- b) Normativna sprememba (+skupnost mora sankcionirati Δ)
- c) Skupine zasledujejo skupni cilji
- d) Spontani in intimni odnosi

=> **Zmanjševanje predsodkov v šoli (Fishbein, 2002):**

- a) vzajemno spoštovanje in prijaznost med otroci
- b) razredna/šolska klima
- c) sodelovanje vseh – medosebno spoznavanje, uvid podobnosti med otroci
- d) skupno delo, učenje, igra - prijateljstvo

Problem študije (Gril in dr., 2011)

Hipoteze

H1: Učenci/dijaki iz participativnih šolskih skupnosti imajo bolj pozitivna etnična stališča (imajo manj predsodkov).

H2: Metode aktivnega učenja spodbujajo vzpostavljanje participativnih skupnosti v večetničnih šolah.

Rezultati

- 1) Učenci/dijaki, ki so bolj **NAKLONJENI MEDETNIČNIM STIKOM Z VRSTNIKI**, so:
 - iz bolj **kohezivnih razredov**
 - iz bolj **etnično raznolikih razredov**
 - bolj naklonjeni medkulturni **integraciji učencev in dijakov** v šoli
 - pripadniki drugih, **neslovenskih narodnosti** v osnovni šoli
 - z močnejšo subjektivno **etnično identiteto** v srednji šoli

- 2) **METODE AKTIVNEGA UČENJA** pogosteje izvajajo učitelji, ki:
 - so bolj naklonjeni **participaciji učencev/dijakov** v šoli
 - so bolj naklonjeni medkulturni **integraciji** v osnovni šoli
 - pogosteje neposredno **poučujejo o socialnih razlikah**
 - imajo bolj **sodelovalne razrede**
 - so na srednjih šolah, z višjo stopnje **participativne kulture**

Izmenjava dobrih praks

- Kakšne so vaše izkušnje s participacijo učencev pri pouku in na šoli?
- Kakšna je običajno klima v razredu? Kaj lahko vi storite, da bi izboljšali vzdušje v razredu?
- Katere oblike sodelovanja med učenci/dijaki prakticirate? Kako spodbudite sodelovanje?
- Kako pouk prilagajate individualnosti otrok oz. razlikam med otroki?

Pedagoške implikacije za integracijo priseljencev

Omogočimo učencem/dijakom različnih narodnosti, da participirajo v šolskih dejavnostih in učnem procesu:

- **sooblikujmo šolsko/razredno skupnost**
 - **naklonjenost**, čustvena toplina, **zaupanje**, povezanost
 - vzbujanje **empatije**, medsebojna **pomoč in skrb**
 - **recipročnost in sodelovanje, odgovornost**
 - **vsak** član pomembno **prispeva** k skupnosti
 - norme: **enakost, strpnost, spoštovanje, sodelovanje** – skupno oblikovanje pravil v razredu
- **spodbujamo socialne interakcije med učenci - prepletene z učenjem**
 - spodbujamo **sodelovalno učenje**, delo v skupinah in diskusije, spraševanje
 - spodbujamo **samostojnost** in notranjo motivacijo
- **spodbudimo izražanje individualnih značilnosti učencev**
 - **osebnost, interesi in izkušnje** posameznika – medsebojno spoznavanje
 - prepletanje interesov in izkušenj s **poučevanjem učnih vsebin**
 - **diferenciiran pouk** - individualno načrtovanje ciljev in poti do uspeha

Pedagoške implikacije za integracijo priseljencev

- **podpora učiteljev** – stalna in prizadevna – kot model za medvrstniško podporo
 - podpora in vključevanje **vsakega otroka**
 - jasno **izražena pričakovanja** učiteljev **do vseh, da lahko uspejo**
 - prepričanje učiteljev, da je **uspeh kolektivno delo**
 - prepričanje v **soodvisnost** v razredu
 - spodbude **nediskriminatornega vedenja** – sankcionira vedenje, ki je skladno s predsodki (odzivnost na kršitve norm)
 - pozitivna **stališča do integracije** priseljencev – pluralnost narodnostnih identitet
 - pozitivna **stališča do participacije** učencev v šoli
 - **spodbuja interakcije med učenci** – vodeno sodelovanje (strukturira)
 - spodbuja odgovornost pri učencih/dijakih
 - vodi **reševanje konfliktov** med učenci/dijaki– sproti, usmerjena diskusija
- **refleksivna praksa** – kolektivna **refleksija pri pouku z učenci in med učitelji**
 - ocena doseženih ciljev pouka in načrtovanje učnega procesa
 - refleksija osebnih izkušenj pri učenju oz. poučevanju

Hvala za pozornost!

Raziskava je bila del projekta „*Strokovne podlage, strategije in teoretski okviri izobraževanja za medkulturne odnose in aktivno državljanstvo*“ (3311-10-519000), ki ga je sofinanciralo Ministrstvo RS za izobraževanje, kulturo in šport in Evropski strukturni skladi – operativni program (od 1. januarja 2010 do 31. avgusta 2011).

alenska.gril@pei.si

Aktivni pouk - značilnosti

Sodelovalno strukturiran

- Preprečuje izolacijo, odtujenost učencev.
- Spodbuja razvoj **socialnih spretnosti**.
- Omogoča vzajemno **izmenjavo idej**, informacij in **podpore** pri učenju.

So-ustvarjanje kompleksnega učnega okolja

- **Medpredmetno integriran** in **projektno** zasnovan **kurikul**
- Omogoča **svobodno izbiro** lastne smeri učenja.
- Omogoča sodelovanje v **majhnih skupinah**.

Diferenciiran & individualiziran, na otroka osredinjen pristop

- Osmišljanje in **prilagajanje** učnih metod in strategij posameznim **učencem, njihovim izkušnjam, interesom in znanju**.
- Omogoča **načrtovanje individualnih učnih poti** in učnih ciljev.
- Omogoča **prevzemanje odgovornosti** za svoje učenje in znanje.

Refleksivna učna praksa

- izražena **učiteljeva pričakovanja uspeha** pri vseh učencih
- **feedback** učitelja
- učitelj razlaga **pomembnost in relevantnost** učenja snovi
- **spoštovanje mnenja** učencev

DELAVNICA:

Pravice, odgovornosti in pravila na šoli

Razdelite se v 3 skupine: A, B in C.

1. Katere pravice ima vsakdo na vaši šoli?

Zamenjajte si liste pravic med skupinami.

2. Katere odgovornosti ima vsakdo, da upošteva navedene pravice? Kaj mora storiti? Kako bi se moral obnašati?

Ponovno si izmenjajte liste med skupinami.

3. Iz vsake pravice in odgovornosti in oblikujte pravilo. Izberite 5 najpomembnejših pravil in jih izpišite!

Poročanje skupin in diskusija.

Norme skupnosti

- **POZORNO POSLUŠANJE**
 - pozornost za čustva in besede drugega
 - skrb, spoštovanje, odobravanje
- **NE ZAVRAČATI, SPREJEMATI**
 - izogibanje negativnim sodbam, poimenovanjem in ravnanjem
 - naklonjenost, odobravanje posebnih kvalit, pomoči drugim
- **PRAVICA, DA SE NE VKLJUČIŠ**
 - vsakdo lahko izbira kdaj in koliko se bo vključil v skupinske dejavnosti
 - vsakdo ima pravico do nadzorovanja sebe v socialnem okolju
- **ZAUPNOST**
 - spoštovanje delitve v skupini, nič govoric
 - zaupnost – kar se tu zgodi, ostane tu

Proces oblikovanja skupine

- STOPNJA VKLJUČEVANJA

Možnost za samopredstavitve, izražanja lastnih pričakovanj in sprejemanja s strani drugih

- Gradnja zaupanja, naklonjenosti, pripadnosti

- STOPNJA VPLIVANJA

Iniciativnost, predlogi – vpliv na cilje, naloge, odločitve

Načrtovanje, odločanje, vodenje (spremembe)– delitev med člani

Porast konfliktov

- Izražanje individualnosti, pridobivanje lastne vrednosti
- Prezemanje odgovornosti

- STOPNJA NAVEZANOSTI

Vzajemno zaupanje

Prijaznost, toplina, naklonjenost, skrb

- Sprejemanje čustev, idej, osebnih prispevkov
- Občutek ponosa nase

Spodbujanje vključevanja

Vsakdo naj ima možnost za predstavitev sebe (kdo je, kaj ima rad, kaj dobro počne) in kakšna pričakovanja ima do drugih v skupini.

Če niso vključeni, se ne čutijo del skupine, začno izražati moteča vedenja (skušajo pritegniti pozornost).

Skupinske dejavnosti:

- Skupno načrtovanje dela: opredelitev ciljev, nalog, razlogov za izbiro, odgovornosti vsakega, časovni načrt
- Opredeliti pravila, osvežiti norme
- Sodelovanje pri izvedbi (delo v malih skupinah)
- Poročanje celemu razredu - predstavitve
- Diskusija – fokus na vsebini dejavnosti
- Refleksija – fokus na osebnih izkušnjah in čustvih
- Odobravanje – izraziti odobravanje izjemnih kvalitet, idej, dejanj posameznih učencev

Spodbujanje odgovornosti

- Spodbujati učence, da izrazijo in spoštujejo različna gledišča
- Omogočiti skupinsko reševanje problemov
- Razvijati spretnosti reševanja problemov v skupini
 - problem – cilj – možne rešitve – vrednotenje – izbira/odločitev – izvedba – ocena rešitve
- Opredeliti osebne probleme in spodbujati razmišljanje o reševanju teh problemov
- Spodbujati pozitivni vpliv vrstnikov pri obravnavi neprimerne vedenja
- Omogočiti vsakemu otroku vpliv na dejavnosti (načrtovanje, odločanje, izvajanje, refleksijo), da lahko pridobi občutek enkratnosti, pomembnosti in vrednosti v skupini

Reševanje konfliktov

Načela:

- Prepoznati osebna čustva vpletenih
- Ozavestiti, kako lastno vedenje vpliva na druge
- Jasno izraziti svoja pričakovanja
- Spoznati in spoštovati različne poglede, čustva, vrednote
- Zavezati se k iskanju rešitve, s katero obe strani dobita in nihče ne izgubi